FEMINIZAREA NUMELOR DE PROFESII ÎN DOMENIUL MASS-MEDIEI

ROXANA JOIŢA
Universitatea din Bucureşti

1. Lexicul profesional în româna actuală

Formal şi semantic, lexicul profesional constituie o subclasă eterogenă a numelor comune româneşti, iar genul numelor de profesii şi meserii corespunde, în general, genului natural. Din perspectivă tipologică, spre deosebire de alte limbi romanice, româna a dezvoltat, pentru a crea forme distincte pentru masculin şi feminin, moţiunea – procedeu de formare a substantivelor animate feminine de la cele masculine sau a celor masculine de la cele feminine prin adăugarea unui sufix sau prin derivare regresivă (DSL 2001: 330). Acest procedeu este foarte productiv în limba română, reprezentând, astfel, una dintre particularităţile tipologice ale românei în contextul limbilor romanice şi ilustrând importanţa parametrului *animat* în cazul limbii române. Se remarcă însă, în dinamica limbii actuale, o tendinţă către invariabilitate a lexicului profesional, preferându-se formele de feminin marcate prin mijloace lexicale şi sintactice. Acest fenomen se observă mai ales în anunţurile publicitare, dar şi în limbajul curent. Forma de masculin utilizată în locul celei de feminin este considerată literară, iar forma de feminin, obţinută cu ajutorul unui sufix moţional, a devenit familiară şi, deci, o caracteristică a limbajului colocvial (v. Uşurelu 2002).

Diferențierea de gen a numelor de profesii constituie o temă deschisă de discuție în multe limbi, fiind legată de o serie de factori care privesc evoluția societății și a mentalităților, implicațiilor de tip feminist. Călărașu (2005) arată că absența opoziției de gen este rezultatul mentalității patriarhale, din Evul Mediu și până în secolul al XX-lea: anumite funcții și ocupații sunt destinate exclusiv bărbaților, femeilor revenindu-le doar activități legate de gospodărie, *cusătoare* și *slujnică*. Odată cu secolul al XIX-lea, statutul femeii cunoaște un anumit tip de emancipare, devenind *artistă, balerină, chitaristă, doctoresă, scriitoare, violonistă*, iar după 1989, *Nomenclatorul oficial al ocupațiilor* înregistrează, din economie de spațiu, numai substantive masculine nume de ocupații, marcând absorbția femininului de către masculin. În plan social, acest fapt este corelat cu tendința de eliminare a discriminării în raporturile de muncă (v. Călărașu 2005). Dar, comparându-se numele de profesii exclusiv feminine (*cameristă, călcătoreasă, menajeră, moașă*) și cele exclusiv masculine care nu au corespondent feminin (*chirurg, medic, scafandru*) înregistrate în *Nomenclator*, se constată diferențierea totală a nivelurilor la care se plasează cele două categorii de nume din lexicul profesional (Dragomirescu și Nicolae 2011: 223).

Așa cum arătat mai sus, *feminizarea* în cazul lexicului profesional este determinată de factori extralingvistici care ilustrează legătura dintre limbaj și gândire, ca expresie a militantismului feminist. Astfel, se pleacă de la ideea că absența unui corespondent feminin la nivel lexical presupune asocierea implicită cu masculinitatea, rezultând de aici o atitudine

BDD-V2343 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 04:05:20 UTC)

depreciativă în ceea ce privește femeile, considerate nepotrivite pentru exercitarea unor profesii ori funcții. În acest fel s-a ajuns, în limbi care permit morfologic diferențierea masculin/feminin, la acceptarea unor forme de tipul *professeure, auteure, la ministre* – în franceză ori – în engleză – la evitarea compuselor cu *man* (substituite cu *person*), neadmițându-se ca dat faptul că forma de masculin e cea generică, nemarcată, în sistemul lingvistic (Zafiu 2013).

În ceea ce privește limba română, tendința generală este cea opusă, de masculinizare a unor profesii și funcții care au deja, impusă la nivel lingvistic, forma de feminin: *directorul/doamna director, senatorul/doamna senator,* în loc de *directoarea, senatoarea*, în adresarea politicoasă, cu termenul reverențios aferent. Situațiile sunt variate și privesc fie istoria societății, fie istoria cuvintelor: pe de o parte, sunt profesii/funcții îndeplinite deja de femei și, astfel, există în uz forme derivate feminine – *profesoară, autoare, directoare* și, pe de altă parte, moțiunea permite formarea regulată a femininului – *directoare, senatoare* etc., cu toate acestea selectarea formei de masculin fiind preferată față de cea de feminin. Aceasta din urmă este consecința percepției la nivelul limbii române a masculinului ca trăsătură a stilului oficial, politicos ori ca reflectare a respectului față de integritatea profesiei/funcției în relație cu integritatea morfologică a cuvântului. În aceste situații, femininul sugerează conotații negative – *doctoriță, ministră, ministreasă*. Totodată, pentru diferențierea de gen, se remarcă utilizarea unor asocieri sintagmatice de tipul *doamna*/*domnișoara* + forma de masculin a substantivului pentru unități lexicale ale căror forme de feminin nu sunt acceptate de norma limbii standard, dar care se formează foarte ușor și sunt frecvent identificate în uz: *prefectă*/*doamna prefectă, domnișoara student* (*ibidem*).

Pe de altă parte, selectarea preferențială a masculinului față de feminin este motivată, după cum observă Gruiță (2006: 70), de caracterul generic al masculinului față de semantica limitativă a femininului și de statutul de marcă a prestigiului profesional și social înalt. Astfel, apar în paralele formele *doamna profesoară* (în mediul preuniversitar)/*doamna profesor* (în mediul universitar), forma de masculin fiind simțită ca mai politicoasă (Gruiță 2006: 77). Forma corespunzătoare genului feminin are, în absența unui sufix moțional neutru stilistic, o conotație peiorativă sau apare doar în limbajul colocvial (*decană*/*decăniță, ministresă*/*ministreasă*) ori exprimă nu opoziția de sex, ci se referă la soția celui care are o anumită profesie/funcție (*generălească, preoteasă*). De asemenea, există o serie de nume masculine de profesii/funcții care nu-și creează (mai ales din motive eufonice) corespondente feminine (*cancelară, consulă, prefectă*) (Dragomirescu și Nicolae 2011: 224).

În absența unor reguli clare de selectare a femininului/masculinului în ceea ce privește numele de profesii, se recomandă alegerea formei feminine dacă aceasta există și nu are conotații peiorative sau familiare (*academiciană, astronaută, cercetătoare, ingineră, conferențiară, psihiatră*), dar nu *decană, decăniță, doctoră, doctoriță* (Dragomirescu și Nicolae 2011: 225). Dacă forma de feminin nu există, se apelează la formule de tipul *doamna/domnișoara* + masculin (*doamna decan, doamna ministru*). Totuși, plasarea lor în registre stilistice diferite justifică existența la nivelul limbii a două forme de feminin: cele literare, acceptate de $DOOM_2$ – *administratoare, lectoră, ministră, poetă, redactoare* – și cele colocviale sau peiorative – *administratoră, lectoriță, ministre(a)să, poetesă, redactoră* (*ibidem*).

2. Sufixarea moţională

Majoritatea numelor de funcţii şi de meserii sunt substantive mobile – perechi de substantive obţinute prin derivare în vederea creării opoziţiei de sex, iar opoziţia masculin/feminin se marchează morfematic. Pe lângă tipurile de sufixe moţionale, mai există

BDD-V2343 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 04:05:20 UTC)

o serie de substantive masculine care denumesc profesii şi meserii împrumutate din limba franceză sau formate în limba română cu ajutorul unui sufix nume de agent (*-ar, -er, -ist, -or, -tor*), care nu prezintă forme de feminin înregistrate în lucrările lexicografice.

3. Împrumuturile neologice în lexicul profesional

Fenomenul împrumuturilor neologice specific ultimilor 20 de ani a determinat pătrunderea relativ masivă a unor noi cuvinte cu etimologie străină – mai ales anglicisme – şi în lexicul profesional. Majoritatea neologismelor care denumesc profesii ori meserii au fost preluate ca atare din limba de origine şi nu au fost adaptate grafic sau fonetic, fie pentru a înlocui perifraze greoaie sau cuvinte considerate învechite (*room-boy* – băiat de serviciu într-un hotel; *baby-sitter* – doică), fie pentru că nu au echivalent românesc dată fiind noutatea ca entitate referenţială (Călăraşu 2002). În acest sens, sunt ilustrative noile ocupaţii – profesii şi meserii introduse în *Nomenclatorul de meserii*, completat prin Ordinul 177 din 7 februarie 2012 şi aprobat de ministrul Muncii.

În general, anglicismele care denumesc profesii ori meserii sunt invariabile în ceea ce priveşte genul: *anchor editor* (editor-prezentator de ştiri de televiziune), *editor of the day* (folosit mai ales sub forma abreviată EOD - editorul principal de jurnal), *voice-over* (editor-voce), *Dj, Vj, head of the news* (persoana responsabilă de linia editorială a unui organism de presă), *salesman* (reprezentant de vânzări), *merchandiser* (agent de vânzări), *dealer* (persoană care intermediază vânzarea de mărfuri), *webdesigner, broker* (agent de bursă), *manager-assistent* (secretară) etc. Dintre acestea, interesant este statutul substantivelor masculine *broker, Dj, Vj* care şi-au creat prin derivare moţională forme de feminin – *brokeriţă, Dj-iţă, Vj-iţă*, dar şi *manager – manageră* (v. Stoichiţoiu Ichim 2001).

4. Serii de dublete cu sufixe moţionale diferite

Există în limba comună actuală o serie de forme derivate cu sufixe moţionale diferite de la aceeaşi bază substantivală, de tipul *bucătăreasă – bucătară, doctoriţă – doctoră, ospătăriţă – ospătară*. Camelia Uşurelu apreciază că apariţia derivatelor cu sufixul *-ă*, considerat neutru din punct de vedere stilistic, este datorată faptului că vorbitorii încep să simtă sufixele moţionale *-easă* şi *-iţă* ca familiare. Evitarea acestora şi încercarea de marcare a femininului duc la apariţia unor derivate cu sufixul *-ă* neacceptate de limba actuală (Uşurelu 2002).

Totodată se remarcă, în cazul altor nume de profesii, crearea unei noi forme de masculin pornind de la forma de feminin. De pildă, substantivul masculin *coafez* s-a creat prin derivare regresivă din femininul *coafeză* – format din *coafor* şi sufixul moţional *-eză*, substantiv de gen feminin care denumeşte o meserie destinată exclusiv femeilor, dat fiind faptul că forma *coafor* – nume de meserie – nu este cunoscută de majoritatea vorbitorilor.

5. Marcarea lexicală şi sintactică

În cazul numelor de profesii invariabile, pentru exprimarea genului se folosesc mărci lexicale sau sintactice. Marcarea lexicală a genului constă în utilizarea unui substantiv care desemnează sexul persoanei cu rol determinant al numelui de profesie: *fată, băiat, femeie, bărbat, tânăr, tânără*, după cum apar în enunţuri de tipul – *Cora România angajează cofetar (femeie), minimum 5 ani experienţă.* (jobrapido.ro); *SC Fast Eat SRL angajează ajutor bucătar (băiat) pentru cattering.* (workfinder.ro); *Firmă de teleshopping caută agent call*

BDD-V2343 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 04:05:20 UTC)

center (fete), studii medii (jobsin.ro). Formulările de tipul *fete-barman/frizer-fete*, din ofertele de locuri de muncă, ilustrează în mod evident o atitudine protocolară spre deosebire de formele feminine create prin derivare moţională *bucătăreasă, barmaniţe, picoliţe* etc.

Genul numelor invariabile de profesii este sugerat sintactic prin acordul cu un determinant, ca în exemplul – *Clinică de specialitate caută tehnician dentar, absolventă a cursurilor Şcolii de tehnică dentară* (abcdent.ro). Tendinţa de invariabilitate în funcţie de gen a lexicului profesional se observă şi în enunţurile care folosesc o marcă suplimentară pentru specificarea genului unor nume cu formă de masculin – *Banca Millenium angajează analist achiziţii (bărbat)*, ajungându-se chiar la enunţuri redundate, pleonastice în cazul în care genul este deja marcat morfologic – *Restaurant cu specific oriental caută picoliţe (fete)*.

6. Lexicul profesional în domeniul mass-mediei

În lexicul profesional corespunzător domeniului mass-media, se observă preponderența formelor de masculin ale numelor de profesii/funcții față de cele de feminin. Acestea din urmă au, în general, conotații peiorative sau familiare. Astfel, se remarcă existența în uz a formelor exclusiv feminine pentru unități lexicale care denumesc ocupații exercitate atât de femei, cât și de bărbați, dată fiind conotația peiorativă – *prompteristă, știristă*. În această situație, sufixul *-istă* exprimă atitudinea depreciativă privind persoana (de sex feminin) care are ocupația denotată. De asemenea, sufixul *-iță*, în cazul unităților lexicale *redactoriță*, *reporteriță*, marchează plasarea exclusivă a acestora în limbajul familiar. Inventarul numelor de profesii din domeniul mass-media, din perspectiva alternanței masculin/feminin în dicționare, se prezintă după cum urmează: ***asistent de producție/asistent inginer-șef*** – DEX înregistrează forma de feminin *asistentă* a substantivului mobil *asistent* care formează femininul prin marcare morfematică *-ă*. Centrul de grup nominal face parte din clasa substantivelor din lexicul profesional cu numeroase valenţe şi utilizări (aceeaşi clasă din care fac parte şi *agent, operator, confecţioner* etc.). Astfel, apare în sintagme şi domenii diferite, în exemple de tipul: *asistent farmacist, asistent medical, asistent maternal, asistent social, asistent manager* ș.a., fapt care dovedeşte extensia semantică pe care a dobândit-o în dinamica limbii actuale. În ceea ce priveşte redarea formei de feminin, acest substantiv se comportă la fel ca seria *agent, operator, confecţioner*, şi anume, ataşează *-ă*, rezultând forma de gen feminin *asistentă*; ***cameraman*** – DEX menționează acest lexem ca substantiv cu formă exclusiv de gen masculin, la fel ca în *Dicționarul de terminologie a profesiunilor actuale*, deși Camelia Uşurelu îl încadrează în seria *–ă*: *grafician – graficiană, comerciant – comerciantă, recepţioner – recepţioneră, secretar – secretară, agent – agentă, asistent – asistentă, dispecer – dispeceră, hairstilist – hairstilistă* (*asistentă de producție/șefă de producție, șefă de locație/tehniciană de sunet, tehniciană audio*); ***director de știri/director asociat/director de platou/director de sunet/director de studio/director tehnic/director de lumini*** – DEX înregistrează forma de feminin *directoare* pentru centrul grupurilor nominale menționate, substantivul mobil *director* formând femininul prin marca morfematică *-ă*, de unde rezultă *directoare de știri/directoare de platou/directoare de sunet/directoare de studio/directoare tehnică/directoare de lumini*. Deși astfel de funcții sunt exercitate de femei, apare argumentul eufoniei care justifică utilizarea formei de masculin. Poate fi luat în discuție însă, în cazul sintagmei *directoare tehnică*, problema acordului în gen al centrului de grup pentru crearea formei de feminin. Alăturarea *directoare tehnică* sugerează o nuanță depreciativă, de aceea considerăm recomandabilă păstrarea invariabilităţii celui de-al doilea constituent al grupului; ***editor/editor coordonator/editor coordonator al zilei/editor de imagine/editor de montaj/editor de voce*** – centrul grupurilor nominale, respectiv *editor*, este înregistrat în DEX

BDD-V2343 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 04:05:20 UTC)

cu forma de feminin *editoare*; ***manager de programe*** – invariabil sub aspectul genului, lucrările lexicografice înregistrează exclusiv forma de masculin, deşi această funcţie este exercitată de femei; ***moderator*** – dicţionarele menţionează forma de feminin *moderatoare*, deşi lucrările de specialitate utilizează forma de masculin, percepută ca element al limbii literare; ***prezentator/video prezentator/prezentator de informaţii meteo/prezentator de sport*** – apare în lucrările lexicografice cu forma de feminin *prezentatoare*, încadrându-se în seria – *oare*: *îngrijitor – îngrijitoare, antrenor – antrenoare, animator – animatoare, dansator – dansatoare, desenator – desenatoare, vânzător – vânzătoare* (*directoare de ştiri, directoare asociată, directoare de platou, directoare de sunet, directoare de studio, directoare tehnică, directoare de lumini/editoare, editoare coordonatoare, editoare de conţinut, editoare coordonatoare a zilei/prezentatoare/moderatoare/producătoare executivă, producătoare asociată, producătoare de teren/redactoare* – lit., $DOOM_2$; *redactoră – colocvial, redactoriţă – peiorativ/regizoare de platou, regizoare de emisie/reporteră, reporteră de front, reporteră de eveniment, reporteră asistentă*); ***producător/producător executiv/producător asociat/ producător de teren*** – *producător* este un substantiv mobil pentru care DEX menţionează forma de feminin *producătoare*, cu definiţia: „persoană care prin munca sa, produce bunuri materiale, valori ştiinţifice sau artistice”. Substantivul devine însă invariabil în cazul în care denumeşte „o persoană sau societate care asigură finanţarea unui film cinematografic”. Se deduce, astfel, specializarea acestui substantiv ca invariabil în domeniul cinematografiei. Deşi există strânse legături între televiziune şi cinematografie, se remarcă diferenţierea marcării opoziţiei masculin/feminin în funcţie de domeniu. În situaţia în care *producător* se referă la domeniul televiziunii, realizează morfematic diferenţierea de gen prin sufixul moţional *-oare*, spre deosebire de situaţia în care face trimitere la domeniul cinematografie când devine invariabil; ***redactor*** – DEX înregistrează formele de feminin *redactoare*, *redactoriţă*, iar $DOOM_2$ doar *redactoare*, cu menţiunea *(rar)*, deci recomandă utilizarea formei de masculin; ***regizor de platou/regizor de emisie*** – DEX şi $DOOM_2$ menţionează forma de feminin *regizoare*, rezultând, pentru TMM – *regizoare de platou*, *regizoare de emisie*; ***reporter/reporter de front/reporter de eveniment/reporter asistent/reporter publicist/reporter generalist/reporter specializat*** – în DEX şi $DOOM_2$ apare forma de gen feminin *reporteră*, în uz forma de feminin în *-iţă* încadrându-se în registrul colocvial; *şef de producţie/şef de locaţie* – DEX înregistrează forma de feminin *şefă* a substantivului mobil *şef*, care formează femininul prin marcare morfematică *-ă*; ***tehnician de sunet/tehnician audio*** – are forma de feminin creată prin marcare morfematică *-ă*, rezultând *tehniciană*.

7. Concluzii

Lexicul profesional este un domeniu lingvistic în permanentă mişcare datorită factorilor extralingvistici de ordin social, tehnic şi de mentalitate care influenţează şi modifică periodic configuraţia denumirilor ocupaţiilor. Tendinţa generală în dinamica limbii actuale este de invariabilitate a substantivelor-nume de profesii şi meserii, de marcare lexicală ori sintactică a opoziţiei masculin/feminin.

Din perspectivă formală, genul gramatical reprezintă un sistem de opoziţii, cu funcţie de clasificare a formelor şi de exprimare a unor opoziţii semantice de sex. Opoziţia formală de gen se exprimă prin indici lexicali – sufixe lexicale moţionale sau prin indici sintactici (acordul cu determinanţii). Dată fiind tendinţa de diferenţiere a masculinului de feminin în româna actuală şi în cazul numelor de profesii şi meserii, numele masculine şi cele feminine se diferenţiază prin sufixe moţionale.

BDD-V2343 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 04:05:20 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, 2001, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Editura Nemira, Bucureşti (DSL).

Călăraşu, Cristina, 2002, ,,Dinamica numelor de profesiuni în româna actuală", în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale,* I, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 207–225.

Călărașu, Cristina, 2005, *Studii de terminologie a profesiunilor. Încercare de sociologie lingvistică,* București, Editura Universității din București.

DEX – *Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic.

$DOOM_2$ – Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), 2005, *Dicționarul ortografic, ortoepic si morfologic al limbii române* (ediția a II-a, revizuită si adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", București, Editura Univers Enciclopedic.

Dragomirescu, Adina, Alexandru Nicolae, 2011, *101 greșeli de lexic și de semantică. Cuvinte și sensuri în mișcare*, București, Editura Humanitas.

Gruiţă, Gligor, 2011/2006, *Moda lingvistică actuală – norma, uzul şi abuzul*, ediţia a doua, Piteşti, Editura Paralela 45.

Stoichiţoiu Ichim, Adriana, 2001, *Vocabularul limbii române actuale,* Bucureşti, Editura ALL.

Uşurelu, Camelia, 2002, ,,Numele de profesiuni în limba română actuală. Exprimarea genului şi a numărului", în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale,* I, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 117–126.

Zafiu, Rodica, 2013, ,,Prefecta și domnișoara student", *Dilema Veche,* nr. 507.

THE *FEMINIZATION* OF PROFESSIONS NAMES IN MASS MEDIA

(*Abstract*)

The names of professions/occupations in the field of mass media follow the general trend of marking the formal gender opposition by a series of motional suffixes. The phenomenon of neological borrowings specific to the latest 20 years determined a relative massive linguistic import of new words with a foreign etymology – especially Anglicisms – in the professional vocabulary. Generally, the Anglicisms that name professions or occupations are gender-invariable: *anchor editor* (Rom. *editor-prezentator de ştiri de televiziune*), *editor of the day* (abbrev. EOD – Rom. *editorul principal de jurnal*), *voice-over* (Rom. *editor-voce*), etc.

BDD-V2343 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 04:05:20 UTC)